

Föreningen Gamla Carlsrona

Medlemsblad

Kaulskroniten

2-90

Föreningen Gamla Carlsclrona
Organisationsnummer 835000-3482

Postgiro 64 48 62-5

Kaulskroniten, medlemsblad för Föreningen Gamla Carlsclrona Nr 2, 1990
5e årgången. Upplaga 5000 ex.

Föreningen Gamla Carlsclrona, Borgmästaregatan 1, 371 31 Karsklrona
tel. 0455/101 91, telefonsvarare 101 90

Redaktör: Sten A. Petersson, Tobias väg 370 22 Drottningklär
tel. 0455/39427.

Redaktören har ordet

Blixt och dunder – länge leve "Gamla Carlsclrona"!

Ett utrop befogat, då föreningen som bekant är 45 år i år, men inte nog med det, Kaulskroniten har nu kommit ut med 5 årgångar! Blixt och Dunder? Jo jag tyckte den saluten var lämplig. Världens minsta fullriggare – allas vår Jarramas, fyller 90 år i år. Det gamla skeppsgossefartyget som med åren blev kommunalägd symbol för Karlsklrona – "staden med seglen på vinden", förlåt, "vinden i seglen" skulle det visst vara, det som idag har blivit till snålblåst! Med anledning av jubileet arbetar välkände "Nippe" – Vincent Rundkvist, med föreningens årsbok om Jarramas – namnet Jarramas lär vara turkiska och betydä, "Blixt och Dunder"!

Det är inte bara med jubel och glädje jag vill fylla detta förord även om det är med stor glädje jag mött förtroendet att få dokumentera livet som det tetti sig i gångna dagars Karlsklrona, som bladets redaktör sedan starten.

En tidigare medarbetare i vår styrelse och tillika mycket aktiv sådan, som kassör och författare, har avlidit. Jag vill göra en parentation över vännen Gun Wilstadius, de senaste åren sedan hon lämnade Karlsklrona och föreningen verksam som intendent vid Hörby museum i Skåne. Gun Wilstadius som vid frånfället var 59 år gammal, var född i Solna. Hennes fader Paul Wilstadius har skrivit flera årsböcker åt föreningen liksom Gun själv. Gun avlade fil.kand-examen 1952 och fil.lic-examen 1956. Under sina år i Karlsklrona var hon anställd som ammanuens och senare antikvarie vid Blekinge länsmuseum. Under en period var hon även t.f. landsantikvarie. Även utanför föreningen var Gun verksam som författare till en lång rad skrifter och som redaktör för Blekingeboken.

Under 1970-talets mittersta år hade jag ett nära samarbete med Gun Wilstadius, i styrelsens innersta krets. I våra minnen, som kände henne, liksom i det skrivna ordet hon efterlämnat, kommer hon att vara ljusst bevarad. Gun sörjes närmast av maken Eric Olsson, fotograf.

Åter har det kommit nya ansikten i styrelsen. Årsmötet höll föreningen Gamla Carlsrona på internationella kvinnodagen, kvinnoåret 1990, så det är väl som sig bör att alla de tre valda som nya är kvinnor.... skämt åsido, det glädjer oss, att nu ha fem kvinnor i styrelsen, som ställt upp i vårt ideella arbete, och jag vill, trots att styrelsen ej var fulltalig då Anders Abrahamson, Erik Langemark och Hans-Göran Rydberg saknades på detta foto taget i foajén, efter sammanträdet, presentera styrelsen för Er.

Nerifr vänster: Nyvalda Birgitta Jansson och Barbro Lind, i mitten Eva Malmgren, v. ordf. nyvalda Gun Hansson och längst till höger Gunnevi Petersson. Mittraden fr.v.: Undertecknad, Sten A. Petersson, Åke Nordin, Åke Ulvesjö. Överst: Göran Kockum och föreningens ordf. Lennart Kloo. Foto: Gunnar Ekström.

Slutligen något om innehållet i detta nummer. Bland vilande manuskript fanns ett signerat "Masse" med en mustig och humoristiskt återgiven skildring från Björkholmen då seklet var ungt. Lilly Grahn, medlem, har hört av sig att "Masse" uppnått en aktningsvärd ålder och räds att ej få se sin berättelse tryckt. Denna vädjan kan jag inte motstå.

En underhållare, som både roat med skämtsamma kupletter och rört till tårar med finstämda visor om sin älskade hemstad Karlskrona och som givit oss så många härliga revyspex var Martin Okmark.

Den 11 februari i år avled Martin Okmark, i en ålder av 69 år. Martin var född i Lindvallagården, uppvuxen på Saltö och kom i yrkeslivet att verka först som plåtslagare och sedan som tjänsteman på Örlogsvarvet, med andra ord, en genuin Kaulskronit!

Sång- och teaterverksamheten började han utveckla redan i föräldrahemmet. 1949 startade han de välkända varvsrevyerna som pågick fram till 1960. Tillsammans med Stig Wihlborg bildade han stadens klassiska revypar, som tillerkändes kommunens kulturpris 1981.

Med egna ord berättar Martin Okmark i sin skildring från ungdomsåren och skolan och jag vill prioritera den berättelsen här för att hedra hans minne. Båda de nämnda manuskripten var utan illustrationer varför jag själv lagt till ett par fotografier ur föreningens och egen samling.

Eder Sten A. Petersson

Efterlysningar

Från medlemshåll har kommit förfrågningar om vi inte kan berätta roliga "Varvshistorier" liksom berättelser om de gamla "originalens" liv och rätta namn. Finns någon som kan sända in sådant material är det välkommet liksom berättelser från stadsdelar eller kvarter och gårdar i det förgångna Karlskrona.

Personligen skulle jag vilja fråga om någon i läsekretsen kan bekräfta ett rykte jag hört att det skulle funnits en begravningsplats i tidigt skede i Karlskronas historia, i borte delen av Vämöslätten, mot Oskarsvärn. Det finns ingen skriftlig eller synbar lämning som bekräftar något sådant.

Redaktören

Om barndom, skolgång och resan ut i livet.

Av Martin Okmark

Jag föddes 1920 i Lindvallagården på Trossö. Den låg vid Västra Köpmangatan och ner mot Borgmästarkajen och den bestod av tre gårdar: Övre gården, Mellangården och Sjögården. Vi bodde i Mellangården som var Köpmangatan 21, och det var väl i den gården som det var trängst egentligen. Alla vi som bodde i den gården hade bara ett enda rum och del i kök. Själv minns jag inte så mycket därifrån, för vi flyttade redan 1922. Men i familjen talades det mycket om hur det varit och jag hade mostrar som bodde där senare och dem hälsade jag på, så jag vet väl hur det såg ut i gården. Och mina äldre syskon har berättat många minnen därifrån. Gården revs inte förrän efter andra världskriget.

Vi bodde alltså i ett enda rum, far och mor och åtta barn. En äldre halvsyster hade lämnat hemmet. Vi var fyra familjer som skulle dela köket. Och i köket fanns precis som du tänker dig i en smedja, en öppen spis och på den eldade man och kokade maten över öppen eld med grytorna på "trefotingen". Många av familjefäderna arbetade på varvet och hade gemensam middagsrast. Då var det naturligtvis bråttom i köket så att alla fick maten färdig tills mannen kom hem. Kvinnorna hade det besvärligt med matlagningen. Kryddor och salt förvarades i ett litet väggskåp i rummet och vad som behövdes fick de springa in från köket och hämta. Var det så att en hade lyckats få en väldigt fin fyr under sin trefot, kunde det hända att en tant stal det vedträ som brann så bra och stack det under sin egen trefot, och då kunde det ju bli en del skärmytslingar vid spisen. Men fast alla som bodde där knappast ägde något utöver livets allra viktigaste nödvändigheter, blev alla fästa starkt vid gården. Vi fick mycket kärlek i vårt hem och i vår stora familj. Sammanhållningen var mycket god och har levat vidare bland oss syskon, när far och mor för längesen gått bort. Fattigdomen band oss samman, och fattigdomen delades av alla, ingen var finare än den andra.

Vi var fyra bröder. En av mina bröder, Nils som var fyra år äldre än jag, flyttade till Amerika 1954. Han var målare. En gång – det var nog 1941 – var han och målade och tapetserade i vårt gamla rum. Där kom han att återuppleva en episod från tiden vi alla bodde där. Pappa hade köpt en ask Tex – det var små stift som man hade när man skodde på bottnarna i slitna trätofflor – ibland också i skosulorna, men man hade sällan skor. Då hade min bror, Uno som är högbåtsman, spikat in alla texen i fönsterposten. När pappa kom hem och undrade var hans tex var sprang Uno och gömde sig. När nu Nils – Nisse skrapade på panelerna, så kom han på texen som satt inspikade i fönsterbrädan. Nisse började riva loss tapetlager efter tapetlager tills han kom fram till den tapet som fanns i rummet när vi var barn. Sedan lossade han barndomshemmets tapet och klippte till bitar åt oss allesammans som minne.

Skåningabryggan med gamla "busskiosken" vid trappan till Högabergsgatan – De mörkare husen i bakgrunden är Lindvallagården.

Jag är nummer sju i syskonskaran. Mina två yngsta systrar föddes på Saltö, – men låt oss stanna ett tag till i Lindvallagårdens omgivning! –. Vid Fattighusviken, där nere där fattighuset låg, där fanns soptippen – ungefär där Järnvägstorget nu är. Där höll många barn till med sina lekar. Jag minns att min bror en gång kom hem och hade hittat ett bräckband. Det spände han om sig, som nått slag gehäng för man lekte musketörer och fäktade med käppar. Jag kan se hur stolt han kom hem och visade sin kostymering! Pappa skrek till: Vad har du fått tag i det där! Det är ett bräckband! Släng det genast! Där nere vid Fattighusviken var också en isbinge, nej det var många bingar, för där låg en del firmor som tog han om fiskefångsterna och på den tiden hade man ju islager och inga frysmaskiner.

Dessa sågspånsbingar var kära lekplatser för barn, som slog volter, hoppade och hade sig. Min ene bror blev faktiskt en riktig elitgymnast genom sina övningar i sågspånen.

Till Saltö flyttade vi 1922. Men vi flyttade först in ett par månader i fängelset Göta Lejon. Det byggdes om till provisoriska bostäder då, och "radhuset" på Saltö som vi skulle flytta in i, var ännu inte riktigt färdigt. De stora cellerna i fängelset, hade man delat av, med vanligt spontade bräder, en tum tjocka. På båda sidor om dessa tunna väggar bodde det familjer. Det var lyhört! Allt vad som sades den ena sidan väggen uppfattades också på den andra sidan. Min bror Uno, som alltid hade så mycket hyss för sig, petade ut en knagg i en väggbräda, så han kunde sitta och titta in i livet på andra sidan!

I radhuset på Saltö fick vi ett rum, men dessutom eget kök. Vi var fortfarande tio personer som skulle dela det, men det kändes som ett himmelrike för oss. Och förutom lägenheten, hade vi ju den fina naturen runt omkring oss, det var fritt och fint. Saltö var ju inte så bebyggt då, det var ju radhuset och sen kom ”Mattelinahusen” som vi brukade säga, det var en gubbe från Nättraby som hette Mattelin, som byggde alla de där husen. Sommaren med badstranden! Hur härlig var den inte! Aldrig var vi i ”stan” utom på lövmarknaden! Vårt paradiset var Saltö! Så småningom kom ju den tiden då man skulle börja skolan. Det är väl klart att mor och far inte gjorde så stort väsen av att skolan skulle börja. De hade ju skickat många barn till skolan tidigare. Men jag minns att jag ofta led av ”skolsjukan” när jag hade börjat skolan. Det var ju så att barnen från Saltö alltid på den tiden skulle gå på ”Möljen”, som vi kallade skolan nere vid Chapmans plan eller Oskuldsparken. Men där var så många barn, och så stora klasser, att där inte var plats för flera, och jag fick börja skolan i Amiralitetsskolan. Där fick jag en lärarinna som hetter Larsson-Ellung. Hon var född Ellung och gift Larsson. Hon var rätt så sträng, men hon hade ett gott hjärta. Det var trångt även på Amiralitetsskolan, så vi fick gå i omgångar. Min klass gick på eftermiddagarna, vi började ungefär klockan två och så slutade vi klockan sex. Jag var dessutom lite skumrädd, föräldrarna hade skrämt oss för mörkret. Man var ju rädd, när

I artikeln berättas att normalt gick Saltöbarnen i skolan som kallades ”Möljen” vid Oskuldsparken. Här ses denna skola vid Skomakaregatan (till vänster), ganska ny-uppförd. Oskuldsparken gör på fotot som är från sekelskriftet verkligen skäl att kallas park. I bakgrunden Björkholmen där ännu klockstapeln fanns kvar då fotot togs!

man skulle gå hem på kvällarna när det var mörkt. Jag minns att vi var några stycken som på vintern gick över isen, när vi skulle till skolan. Jag gick och grät, när jag mötte min äldre bror, han som nu är i Amerika. Han var på väg hem från skolan "Hur är det med dig, Martin?" frågade han mig. Jag skyllde på min mage som jag sa att jag hade så ont i. "Har du ont i magen, ska du inte gå till skolan," sa brorsan. "Följ med mig hem igen!" Och det gjorde ju jag. När jag väl var hemkommen sa mamma, att jag vet väl vad du har ont! "Det är skolsjukan som du har! Och nu går du Nisse tillbaka till skolan med Martin!" Och därvid blev det. Men efter en termin fick vi byta lästid och gå om morgnarna, och då var det ljust.

Våra kläder var det väl lite si och så med, efter dagens förhållanden att döma. Vi hade trätofflor och när de var utslitna så bytte vi dem på fattiggården. Vi lämnade in de gamla och fick nya trätofflor, och hade man tur så kunde man få ett par kängor som var bottnade. Man gick in och där satt en diakonissa, som man bugade för och frågade om man kunde få byta sina tofflor, och så visade man fram sina utslitna. På våra tofflor var inte hälen öppen, som den är nu för tiden på tofflorna, utan runt om hälen var en hård kappa några centimeter hög. Därför hade man alltid stora tofflor, som man lätt kunde komma i och ur. Men det gjorde också att man lätt slog "skink", det betydde att man sparkade hål på "knylan" så det blödde och sved. En gång när jag gick till skolan, kommer jag ihåg, att jag hade hål på strumphälarna. Då kom en tant efter mig och när hon gick vid sidan om mig sa hon: "O, stackars lille pojk, har du så stora hål på hälarna! Och så snö i tofflorna! Fryser du inte? Jag svarade att mamma inte hade hunnit lappa dem, och då bad hon mig gå med och så tog hon mig i handen, och vi gick till Billighetsaffären, den låg i hörnan där biblioteket nu är. Och där köpte hon två par långa svarta yllestrumpor, sådana där som gick ovanför knät och knäpptes med strumpeband i livstycket. Det ena paret fick jag ta på mig i affären, och det andra fick jag ta med mig hem. Jag glömmer aldrig detta, det var medan jag gick i småskolan.

Från småskoletiden minns jag att jag alltid hade sällskap med två pojkar som var lika gamla som jag och också bodde på Saltö. Jag minns också att i min klass gick en del barn som var liksom förmer än vi andra, de var liksom lite finare. Bland dessa barn minns jag särskilt ett tvillingpar, som hette Serbe, en flicka och en pojke. En dag kom pojken och sa till mig att hans mamma hade sagt att jag skulle få komma med honom hem, om jag ville. Det ville jag, så jag följde med dem hem. De bodde där nere vid "Svea", och där fick jag två sticktröjor av deras mamma. Det var stor skillnad mellan fattiga och rika. De hade väl tyckt att min tröja var sliten och lappad. Men det var inte så i småskolan, att man blev hånad eller mobbad, av dem som hade det bättre. Man hade lärt sig att svara för sig, och man var ju inte ensam om att ha det fattigt. Vi var över halva klassen arbetarbarn som höll ihop, något som gjorde, att man tyckte det var skönt, att man hade det som man hade,

dessutom hade Fröken ett skåp och i det förvarade hon flaskor med torsk-leverolja. Den oljan hade föräldrarna till de rika barnen skickat till Fröken, och varje morgon när skolan började fick de barnen gå fram till lärarinnan och få sig en sked torskleverolja. Vi andra undrade förstas hur det smakade, men saken var ju den, att torskleveroljan smakade så dåligt, att barnen smet ifrån den där hemma, och för att slippa ha besvär med sina ungar, skickade föräldrarna oljan och besväret till Fröken. För mot Fröken vågade man inte opponera sig.

Klassen var stor, 34 elever. Jag tror att alla kunde läsa när vi efter två år skulle över till folkskolan, fast en del barn var blyga, och det satt långt inne, när de skulle läsa eller tala. Vi hade ju ett ämne på schemat som hette tal- och läsövningar och det följde oss genom hela skolan ända upp i sjunde klass. Man hade en bok att läsa i och så talade man om det man läste. Jag minns att jag dabbade mig en gång, jag kunde inte läsa riktigt. Då sa Fröken att nu får du bakläxa. Detta fattade jag som att detta ska jag kunna läsa baklänges. Och när jag kom hem till mor och talade om mina bekymmer att nu måste jag lära mig detta stycke baklänges, försökte mamma förklara för mig vad bakläxa betydde, men jag var envis och tvivlande. Då skrattade mina äldre syskon åt mig och jag började förstå att de hade rätt och att jag kunde lugna mig.

Vi hade alltid hemläxor, inte bara i läsboken utan också i skrivning och räkning. Katekes som man hört att man förr fått plugga så mycket behövde jag inte läsa, men psalmer hade vi ofta i läxa. Jag minns hur jag tillsammans med en kamrat, som jag fortfarande råkar ofta, satt på skoltrappan och läste psalmer och förhörde varandra. Hon var väldigt teatralisk och läste upp psalmerna precis som en poet. Skoldagen började och slutade alltid med psalmsång och bön. På morgonarna lästes alltid Fader vår och på kvällarna reste vi oss alla upp och då lästes Herrens välsignelse.

På rasterna var vi ute och lekte som barn gör ännu, fast någon skadegörelse förekom inte alls. När jag gick i sjunde klassen på Rosenfeldtsskolan, hände det en gång, att en pojke gick utanför toaletterna och började pricka rutor i de små fönstren, som fanns där. Fjorton rutor prickade han innan han upptäcktes och det blev stryk. Slagsmål förekom väl mellan pojkar – och det var ju enbart pojkar i Rosenfeldtsskolan – men det var mest lekfulla slagsmål. På vägen från skolan kunde det hända att västeruddagrabbarna eller björkholmare, som man kanske hade något otalt med, hade gaddat sig samman till ett gäng på tre, fyra stycken och stod och passade oss. Vi bodde ju på Saltö, och saltögrabbarna hade renommé om sig att dem skulle man inte ge sig på. Vi gav oss inte, det visste man. Jag minns att vi hade krig en kväll med klädstakar mot björkholmsgrabbar. Vi drabbade samman vid Ekholmsbron och slogs och jag minns att en grabb fick en stake i huvudet så att det blödde. Då blev vi rädda och de också och sprang. Man slog ju i regel i ändan och det var ju lek och inte alltför illa ment.

Sång och teckning hade vi också i skolan, sång två timmar i veckan. I Rosenfeldtskolan hade vi sång i en särskild sångsal. I folkskolan fick jag först en magister, som hette G. och han var en riktig hårding. I den klassen kunde man tala om vad aga var. Han hade en rotting som var en och en halv meter lång och den hade han lindat med isoleringsband och gjort ett handtag i rottingens ena ände. I rättskrivningsövningarna och i provräkningarna hade han satt upp sina krav i särskilda tabeller. Hade man så eller så många fel, så skulle man ha så eller så många rapp av rottingen. När denna aga utdelades skulle man upp för de tre stegen till svarta tavlan. Själv ställde han sig på det mellersta steget och spände sin rotting som en fäktare böjer sin klinga. Då fick man vända sig med baken mot honom och böja sig och så kände han först med rottingen och så – sscj! – kom rappen. Det sved ju så fruktansvärt! Denna metod praktiserade han redan från första klass folkskola, som väl nu motsvarar tredje klass i grundskolan. Den magistern hade vi sedan i tre år innan klassen delades upp.

Men denna lärare var dock mycket rättvis, alla behandlades lika. Det tänkte jag ofta på, när jag sedan kom till en annan lärare som hette BH.

BH hade sina gunstlingar. Det hade aldrig G. Jag minns från den tiden en historia. En pojke från en tjänstemannafamilj i stan gick i korridoren och slet ner alla rockar så att hängarna i rockarna brast. Där låg rockarna på golvet i en rad. Jag såg hur det gick till och jag såg också och hörde när grabben gick intill magister G och talade om vad som hänt. Magister G såg eländet och frågade grabben om han visste vem som gjort det. ”Jo, det har Folke gjort”. Folke var lite busig av sig och brukade uppträda lite si och så, så man kunde kanske tro att han nu varit framme. Magistern fick fatt i Folke och gav honom ett par hårda örfilar. Detta såg jag och sa genast: ”Det är fel magistern! Det är inte han som gjort det! Det är NG som gjort det!” ”Vad säger du Martin?” ”Jo, det är NG som gjort det, jag har själv sett när han gjorde det!” Magistern blev vit av ilska! Han gick själv ner till bänken och hämtade NG och bar fram och och ristade om honom och skrek: ”Skäms du inte! När du själv har gjort det!” Och så tog han fram rottingen och gav honom en riktig omgång. Vi hade väldig respekt för honom, en respekt som inte enbart var rädsla för hans stryk. Jag träffade honom sedan på hans äldre dar och han var alltid intresserad av att höra hur hans pojkar hade kommit ut och klarade sig i livet. Han hade ett hus i hörnet av Prinsgatan och Drottninggatan och en dag frågade han mig om jag inte ville hjälpa honom att sopa gatan åt honom två gånger i veckan. Jo, visst kunde jag göra det. Man fick sopa trottoaren och dessutom fick man sopa Drottninggatan ända ut till trädraden, som då fanns i gatan. Det jobbet tog väl bortåt två timmar varje gång. För detta fick jag 75 öre i veckan och dessutom en stor kopp choklad och ett fransbröd i köket varje gång. Då gick jag i femte klass.

Efter femte klass blev vi uppdelade och jag kom till den lärare jag nyss nämnde och kallade BH. Han var mycket svår att ha att göra med. BH hade

också gjort upp en tabell över sina krav på provräkningsresultat. Jag och en kamrat som kallades Klumpen, hade väldigt "ostyvis" (Mothugg) hos BH. Regeln var att när man hade fem fel på en provräkning – så fick man en anmärkning, som skrevs in i de anmärkningsböcker som vi hade på den tiden. Anmärkningen skulle man visa för föräldrarna och de skulle skriva under på att de tagit del av anmärkningen. Jag hade två fel på min provräkning en gång. Men BH sa till mig att jag skulle gå och hämta min anmärkningsbok. "Jag har ju bara två fel," sa jag. "Gå och hämta din anmärkningsbok! Du ska ha en anmärkning", sa BH. Så det var ju inget att göra, BH skrev in anmärkningen om att jag var dålig i räkning, och jag kom hem och visade fram boken för mamma och pappa. Men samtidigt talade jag ju om att det var fel att ge anmärkningen och att jag hade bara haft två fel. "Regeln är att man inte får anmärkning om man inte haft fem fel på två på varandra följande provräkningar", sa jag. Jag kände mig orättvist behandlad och var både arg och ledsen. "ja, då skriver vi inte på den anmärkningen", sa pappa. "Gå tillbaka till magistern och tala om det!". När jag kom till magistern och visade upp boken och skulle tala om vad pappa sagt, så sa magistern: "du har ju inte visat upp anmärkningen för dina förädrar". "Jo, det har jag", svarade jag. "Och jag har också talat om att man ska ha fem fel för att få anmärkning i vanliga fall och att jag bara hade två fel, och därför skrev inte pappa på". Då bara tuggade han och sen röt han till: "Gå och sätt dig!"

Någon omedelbar kontakt mellan lärare och föräldrar, mellan hem och skolan förekom aldrig, åtminstone inte med de lärare jag hade, och inte med mina föräldrar, de hade inte tid med sådant. Jag minns att en av mina systrar hade en lärarinna som var mycket hård mot henne, elak vill jag nog säga, och min syster grät många gånger och sa att hon inte ville gå till skolan, men mamma bara skickade iväg henne: "Du måste gå!"

Stryk var nog vanligaste bestraffningsformen i folkskolan. I småskolan straffades man väl på andra sätt också, man kunde få sitta inne på rasten eller sitta efter eller stå i skamvrån.

I folkskolan fanns en lärare med en armprotes av kork. Han var sånglärare, stor och kraftig. Jag minns en gång i femte klass att jag hade glömt min sångbok till en lektion. Jag fick order att hämta min sångbok, och då jag sa att jag hade glömt att ta den med, kallade han mig till sig: "Kom hit!" och så tog han tag i håret ovanför örat och nästan lyfte mig med sin högra arm, och efteråt kom örfilen över örat med korkprotesen, så det bara sjöng om det. Det susade i örat och ringde i flera dagar vilket jag sa till pappa.

Man bagatelliserade det och sa att du har väl fått något öronsprång, det var inget särskilt med det. Jag ville inte tala om att jag fått en örfile. Vi var ju enbart pojkar på Rosenfeldtsskolan så det var kanske därför som metoderna var så hårda. Men i sång kom flickor från Sjöbladsskolan också.

Två gånger i veckan hade vi slöjd mellan fyra och sex. Vi slutade skolan klockan två, och då fick vi springa hem och så skulle vi tillbaka till skolan

igen. I slöjd hade vi magister Swahn. Men samtidigt gick vi flera grupper i slöjdsalen, där var alltså flera lärare samtidigt. Men Swahn var bas för det hela och han snickrade mycket själv. Jag minns en stol, som han gjorde – en som hette Håkan Engdahl köpte den. Den var gjord av ett stycke av en väldig trästam, som han högg och urholkade så han fick både sits och ryggstöd i den. Swahn var ju också väldigt sträng. Jag minns en episod när två pojkar – den ene bor nu på Hästö och den andra bor i Stockholm – ställde till ett stort rabalder. Det var så att inne i slöjdens materialrum, bland bräder och bråte, där stod också ett stort bord, som man lade upp bräder man skulle säga av på. På det bordet brukade Swahn alltid sitta. Alltnog – en gång hade Swahn varit dum mot grabbarna, så de tog och sågade av benen på bordet, men inte helt, så att bordet fortfarande stod som vanligt. Den tunge Swahn kommer och sätter sig på bordet och detta rasar samman så att han ramlar på rygg ner bland brädbitar och skräp. Det blev ju ett fasligt liv och ett rappsfall under väl en vecka innan de skyldiga upptäcktes. Och sen blev det stryk! Oj!Oj!Oj! En vecka efter avbasningen var vi på badhuset – vi badade skolbad var fjortonde dag – och jag minns hur de där två pojkarna fortfarande såg ut på ryggen och i ändan! Det var färger och mönster i alla kulörer.

Sista året i folkskolan delades vår klass upp igen. Då kom jag till en lärare som hette Emil Pettersson, som också kallades Blekinge-Pelle. Det var som att komma till ett himmelrike. Vilken lärare! Så fin – och snäll och förstående. Full av humor, var han. En gång skulle emellertid klass-stryk utdelas. Men han hade ingen rotting. Jo, klasstryk skulle det bli. Det var så att vi skulle ha tal- och läsövning, och då frågade vi om vi inte kunde få gå upp i naturkunnighets-salen och om inte magistern ville visa skioptikonbilder där. Jo, vi fick som vi ville, men vi kröp ut ur bänkarna, när det var släckt i salen. Då magistern berättade till bilderna låg vi på golvet och sköt till måls med papperstussar. Och när ljuset tändes var det bara ett par pojkar kvar i bänkarna. För detta skulle det alltså bli klass-stryk.

Nå – Jag och Klase kom alltså tillbaka från Svanbergs och sa att där inte fanns någon rotting. ”Ja ska köpa en själv”, sa magistern, och nästa dag kom han med bortåt tre meter rotting. Den skar han sönder i bitar som väl var omkring en meter eller knappt så långa.

Med en sådan rottingbit i handen ställde magistern sig i dörren och vi fick ställa upp på ett led utanför dörren i korridoren. Och så skulle vi marschera en och en förbi och in i salen så han kunde slå oss i ändan med sin rotting, när vi passerade dörröppningen. En av mina kamrater som heter Markus stod och grät och var ledsen. Men så var det en saltökille som kallades Tjasse intill Markus och Tjasse han hoppade över rottingen, så att magistern slog i dörrposten och rottingen flög in i salen. Då brast magistern ut i skratt. ”Det här var roligt”, sa han. ”Nu går vi tillbaka ut i korridoren allihop, så får vi se hur många utav er som kan hoppa över rottingen!” Och så rann det hela ut i ett skämt och blev ett roligt minne.

Gymnastik hade vi tillsammans med parallellklassen och vår lärare i gymnastik hette R. Han gick under namnet Juden, fast han visst inte var jude. Men hans tal var egendomligt ungefär som invandrade judars. Han var väl i övrigt en duktig man, Blekingemästare i schack bl a. Varannan gymnastiklektion skötte Blekinge-Pelle och varannan Juden. En gång när Juden hade kommanderat Giv akt! och gick och tittade på oss hur vi stod, stannade han framför mig och skrek på nytt Giv akt! Och jag tyckte att jag intog rätt ställning, så jag svarade att jag står i giv akt. ”Sluta och intag Giv akt!” skrek han och gav mig en riktig smäll i nacken. ”Vet inte magistern att det är farligt att slå i nacken!” ”Det ska jag visa dig efter rasten, var det inte är farligt att slå!” sa magistern. ”Då kommer du upp till mig.

Och när jag sedan kom upp till magistern – Blekinge-Pelle – så sa han: Du ska gå upp till magister R och jag vet vad det gäller, men jag kan inte hjälpa dig, bit ihop tänderna och ge dig inte!”. Jag måste ju gå upp till R och då står han i salen tillsammans med en annan magister, H, och så kom rottingen fram. Han slog åtta rapp och krävde att jag skulle be om förlåtelse och erkänna att jag varit dum, men han fick mig inte till det. Det sved så fruktansvärt, men jag stod och bet ihop tänderna. Då sa magister H till honom att han inte skulle bry sig om att slita ut sig ”Stryk biter inte på sådana där busungar”. Sen fick jag gå ner. Men jag stannade i trappan och grät ut, inte bara därför att jag inte ville visa att det gjorde ont, utan mest för att jag blivit orättvist behandlad.

När jag gick hos Blekinge-Pelle fick vi ha julfest sista dagen i skolan före jullovet. Det var det enda festliga inslaget jag minns under skolarbetet. Det är klart att utfärder också kunde kännas som festliga tillfällen i skolan. I småskolan for vi någon gång med spårvagn ut till Bergåsa och gick sedan över lasarettet till Vämö. I folkskolan var vi oftare ute. Men nu var det alltså julfesten. Till den köpte vi tillsammans en julgran och så köpte vi en julklapp för 50 öre, var och en sin, och så skulle vi byta julklappar. Granen kläddes och på svarta tavlan fick jag rita tomtar och sådant. Sedan dansade vi kring granen och lekte. Och Ejnar Karlsson spelade dragspel. Man vet ju att vid stora högtider, jul, nyår och påsk till exempel ska det ju också skjutas och smälla. Nu var det en pojke som tagit med sig några krutkorkar, som han lade ut på golvet, när vi dansade. Och plötsligt började det smälla som fanen. Och mitt i larmet hördes en vissling. Det var magistern som blåste i sin långa scoutpipa och ropade: ”Slut med julfesten! Så här bär man sig inte åt! Plocka ihop grejerna!”. Men då bad vi om förlåtelse och vi förstod att så gör man inte. Då förlät magistern oss och vi fick köra igång igen. Till slut lot-tade vi ut julgranen och den som vann den, fick ta den med sig hem.

Examen var ju en viktig och festlig tillställning i skolan. Det var visst inte alla som blev flyttade till nästa klass vid examen. Många fick sitta kvar eller gå, om sin klass. Och i sista klassen var det prov i räkning och skrivning, och de proven – deras innehåll alltså bestämdes av skolinspektören. Denne hette på den tiden Karl Aurell och han gick ofta omkring i klasserna under exa-

mensdagarna. Exempelvis skulle man alltid ha nya kläder. Det var alltid ett par nya byxor, en skjorta och ett par sandaler. Någon skolmössa med skolmärke hade vi inte, men man hade ju alltid mössa, en vanlig skolmössa med skärm. Och på examensdagen kunde föräldrarna får vara med på förhöret. Efter förhöret marscherade vi till Amiralitetskyrkan med fana i täten. I kyrkan sjöng vi, vi hade tvåstämmig kör. Jag minns att vi alltid sjöng O, vad jorden dock är skön. Jag var med och sjöng i ett par år. Vi sjöng många fosterländska sånger, men jag har glömt bort de flesta, och ingen sångbok har jag från den tiden. En har jag funderat mycket över men tappat bort, det är bara början jag minns: Än sover natten i morgonens vaggas.. Morgonens drottning på berget står"... Det var många romantiska sånger: Djupt i havet på demantehällen, näcken vilar i grönan sal," för att ge ett exempel, Linnea är ett annat: "Det växte en blomma vid granarnas fot"..Men vi sjöng också glada-re sånger som

"Ack en sådan präktig moster har viss ingen nånsin haft,
Alla våra små förluster ställer hon tillräta bra....
Laga byxor, lakan, linne.... mala kaffe, koka gröt!...
Moster vill ej oss nått illa men vi har så många fel
Än vi sås på duken spilla, än är ej vår krage ren...
Det var fläck förut på duken, kragen var ej riktigt struken.
Luggen står ju som en strut, muggen den var spräckt förut."

Jag har glömt bort så mycket av allt detta. "Ack hör du, ack hör du Vad förer du till torgs idag?" sjöng vi och något om "Kycklingar, kycklingar hören mej. Och en präktig tupp som kan gala..."

Emil Pettersson, Blekinge-Pelle, var en duktig sångare och han spelade orgel utmärkt och ledde oss i sång på ett mycket trevligt sätt. När han satte sig till den stora orgeln, då blev det musik! Men i klassen gick en liten kille, liten och livlig, som magistern ibland kallade för Sprallen. Det var mera ett smeknamn än ett öknamn. Han gjorde sina små hyss, men aldrig plumpet eller elakt och grovt. En morgon när magistern satte sig till orgeln och klämde i, började orgeln att låta så konstigt. Och när magistern släppte tangenterna lät orgeln fortfarande. Magistern steg upp och synade orgeln. Vad hade hänt med den. Jo, Sprallen hade lossat ett par speglar i fodralet och krupit in i orgelverket och där satt han och fingrade i mekningen, som han tyckte. Han fick krypa ut naturligtvis, det blev allmänt skratt, och magistern som hade sinne för humor, lät det hela bero utan att använda rotting, och fortsatte att musicera ensam utan mänskliga fingrar i mekaniken.

Men tillbaka till vardagen utanför skolan. I vanliga fall gick vi alla klädda i kortbyxor, som slutade en liten bit nedanför knäet. På benen hade vi långa svarta strumpor som hölls upp med strumpeband och strumpebanden var i sin tur fästade vid ett livstycke, som man sa. I vår familj hade vi livstycken med en lång rad knappar som skulle knäppas bak på ryggsidan. Det var så besvärligt att knäppa livstycket, särskilt när man hade brått och det hade

man ju oftast. När min bror 14 år gammal gick in i skeppsgosse kåren hade han livsstycke och stod likadant och försökte knäppa knapparna på ryggsidan. Det såg en kamrat till honom, en annan skeppsgrabb – och frågade förvånat hur fasen han bar sig åt. ”Livstycket ska du inte knäppa där bak, det ska du knäppa fram.” Å Herre Gud, sa min bror det har jag inte vetat om! Och så minns han väl alla de gånger han stått och fumlat med svåra knappar tills min syster eller någon annan kommit till hjälp.

På fötterna hade vi som jag sagt, trätofflor. Ytterkläder? När jag gick i sexan sydde en av mina systrar en rock till mig och den var jag mycket glad och stolt över. Den rocken är för övrigt förknippad med ett särskilt minne. En vinterdag gick vi till skolan över isen i Saltö sund mot Ekholmen i stället för att gå över Saltöbron. Där gick emellertid en kloak ut och isen var dålig och en pojke som bodde i Kronans hus på Saltö, de kallade honom Lillebror, han var ett år yngre än jag, hade trillat i. Och kloakerna på den tiden – där de mynnade var det som den värsta välling och illaluktande. Jag kryper ut och slänger av mig min rock ut mot Lillebror som får tag i den och jag drar upp honom. Men när jag kom hem kände mamma hur rocken luktade pyton. Hon var riktigt arg: Tänk om Sonja hade varit hemma och sett hur du förstört rocken som hon sytt! Men när jag talade om hur det gått till förlät hon mig och försökte rädda rocken genom tvättning och sköljningar. Ett par dagar därefter var jag ett ärende i affären och då var Lillebror och hans mamma där. Lillebror talade då om för sin mamma att det var jag som dragit upp honom ur vaken. ”Ja, det var väl ingenting! Det skulle han väl göra!” Jag tror inte hon bagatelliserade det hela. Jag tror att hon ansåg det som en alldeles självklar sak att man skulle hjälpa varandra utan åthävor. Men snopen blev jag, som inte var mera än tretton, fjorton år och tyckte det var duktigt gjort av mig.

I skolan på min tid fanns en hel del som man kunde kalla välgörenhet.

Det fanns till exempel barnbespisning dit en 6–8 stycken från varje klass kunde få gå och äta, barn som hade det fattigt och kom från hem där det var ont om mat. Det var en småskollärlarinna, Anna Svensson, som ha tagit initiativet till denna verksamhet. Bespisningslokalen låg i Guldsmedgränd, där den fortfarande ligger – alltså lokalen. Bespisningen var i gång under vintern, från vårterminens början till fram emot påsk. Den som skulle gå dit och äta fick biljetter av magistern, och på biljetten stod tryckt Barnbespisningen. Det var ju skönt att få mat, men det kunde kännas svårt att ta emot biljetten, något beroende på lärarens sätt att sköta utdelningen. Jag minns magister BH:s sätt. Han gladdes i själen, när han lite salvelsefullt ropade ut att nu var det ni barn som skulle gå på barnbespisningen; kom fram i rad och hämta era biljetter!

Så gjorde inte Emil Pettersson. Han sa ni som ska gå på barnbespisningen ni kan hämta era biljetter, ni vet var de ligger, och han lade dem alltid i katedern under bläckstället. På bespisningen fick vi väldigt fin mat. Från ”Jul-tomtarna” kunde man få kläder till jul. De som ville komma ifråga vid ut-

delningen fick lämna in en ansökan som någon kommitté sedan granskade. Man brukade få en skjorta – linneskjorta – och så fick man en tröja och ett par strumpor och ett par sveciakängor, som känger av grovt skinn kallades, bruna ungefär som Kronans kängor. Kängorna fick vi gå och prova ut i Johansson, nuvarande Hultgrens skoaffär. Och dessutom fick vi alla vara med på Jultomtarnas julfest som hölls i dåvarande Kustartilleriets gymnastikhus. Där spelades teater och där fick vi var sin stor gottepåse.

Äta kunde man också få hos slumsystrarna. De hade också bespisning för mindre bemedlade barn. Min äldre syster gick där ibland och fick ett mat. Handlanden August Andréén hade också utspisning av en del mindre bemedlade barn i sitt hem. Man fick sitta i köket där och äta.

Allmänt hade man ju inte fria läroböcker och ingen fri materiel, men mindre bemedlade fick fri materiel, det fick föräldrarna begära varje år. Pappa arbetade som timmerman på varvet och vi var ju nio syskon, så vi fick fria böcker. Förbrukningsmateriel kunde vi få av magistern. Men läroböckerna skulle vi vid årets slut lämna tillbaka, för de skulle helst användas av andra elever som inte hade råd att köpa. Man fick alltså inte några nya böcker, de ärvdes, så att säga.

Redan på min tid i skolan hade vi fri tandvård. Vi hade en tandläkare som hette Strelert. Han var som en slaktare. Och alla vi som gick till skoltandklinikern hade faktiskt tandläkarskräck. Bedövningsmedel fanns inga. En gång rymde jag. Min kamrat Klase fick gå in och sätta sig i stolen och jag fick gå in samtidigt och ställa mig vid sidan om stolen och vänta på min tur. Klase hade en kindtand på ena sidan som såg ut nästan som en kamnagel. ”Den ska vi plocka bort”, sa tandläkaren och hämtade en tång och kniper och drar medan Klase sparkar och skriker. Och till slut fick han ut tanden, som han stolt triumferande visade upp: Här är den du! Där satt tanden blodig och med slamsor kring roten och jag springer ut, och hem, och säger till pappa och mamma, att jag går aldrig mer till tandläkaren. Jag grät och bad att pappa skulle skriva ett intyg att jag gick till privat tandläkare, för det gjorde alla som hade råd. Till slut skrev pappa ut ett intyg, fast vi inte hade råd att gå till privat tandläkare och så fick mitt tandläkarbesök stå över ett år, men påföljande år var jag åter i skoltandklinikern. Då var mamma med mig för jag vågade inte gå ensam. Då undersökte han mig medan mamma stod med inne hos honom. Mina tänder var felfria och när undersökningen var över tittade han mig i ögonen och röt till att detta var väl ingenting att vara rädd för. De små barnens mjölkttänder tryckte han ut med tummen. Många i min generation har tandläkarskräck. När min syster Ingegerd gick till klinikern hade Strelert slutat och två unga och nya hade börjat praktisera där. De hette Hansell och Wählinder. De hade radio på mottagningen och de bedövade patienterna, så det blev ju nästan en glädje att gå till tandläkaren.

Skolläkeriet hade också pågått en tid, när jag gick i skolan. Skolläkaren hette Hammarström. En gång om året gick vi upp till hans mottagning för undersökning. Den var väl rätt summarisk. Jag minns att han kände efter att

testiklarna låg rätt i pungen. För övrigt när det var något sjukt fick vi gå till skolsköterskan.

På Alamedan fanns i min barndom en arbetsstuga, som jag brukade besöka. Vi bodde som jag sagt ute på Saltö och till arbetsstugan gick jag mellan klockan sex på eftermiddagen till klockan åtta på kvällen måndag, onsdag och fredag. I tre år gick jag på arbetsstugan tillsammans med många pojkar ifrån Saltö. Där fick man gå i skomakeri, snickeri, borstbinderi "borstet" kallat – basten och skradderi. Man fick börja i basten, hos fröken Berg. Vi sa alltid "Fröken Barg – hon är så arg", hon pratade med en så grov röst och hon hade en stor vårta på hakan. Vi satt och flätade bast till långa remsor och sedan sydde vi samman dessa till skor. Vi hade läster och sydde runt om och dessutom gjorde vi andra saker av bast. Sedan avancerade man till borsten och där fick vi göra olika borstar. Det vi tillverkade fick vi inte behålla, jag tror att man sålde det, eller kanske något som kallades "De gamlas väner", fick ta hand om det. Sedan kom man till skomakeriet och där var en skomakare som hette Friman från Stumholmen. Han var också flöjtist i Flottans musikkår. Han lärde oss att pligga skor men vi fick inte sy, det gjorde han själv. I skradderiet, dit vi kom sist, där sydde vi sådana där vedbärare, som man hade två runda pinnar till handtag i. Men vi sydde också handdukar hos fröken Jonsson, en väldigt snygg och grann och snäll fröken. En gång när Tjadge och jag satt och fällade handdukar, kom hon till oss och då sa hon: "Jag vet inte varför, men era handdukar blir så smutsiga". Sedan tittade hon på våra händer och gav oss rådet att tvätta oss väl innan vi börjar sy.

Innan vi gick hem från arbetsstugan fick vi äta i en gemensam matsal. På måndagskvällarna fick vi havregrynsgröt och knäckebröd utan smör och så mycket mjölk vi ville ha. Klockan tio minuter före åtta började denna utspising. På onsdagarna fick vi havregrynsvälling och på fredagarna var det risgrynsgröt. Då var det fest. Och till varje jul fick vi arbetslön, flitpengar – en krona var! Före måltiderna skulle vi alltid läsa bordsbön. Det fick vi göra i den turordning som föreståndarinnan fröken Brandolf bestämde och innan vi sedan gick hem läste hon aftonbönen. Sedan sprang vi hem. Då hade vi gått i skolan hela dagen, sprungit hem och till skolan igen och så till och från arbetsstugan. Man försummade aldrig en kväll på arbetsstugan.

Hemma brukade vi spela teater och ordna små föreställningar. Men sådant förekom aldrig i skolan. I vårt hem sjöng vi mycket. Pappa var manskörssångare och andre dirigent i Karlskrona sångkör, en kör som fanns före Sandgrenska manskören. Så alla vi syskon fick öva sång och sjöng ofta i stämmor. Vi sjöng alla julsalmerna och julsångerna till exempel och så övade vi in små sketcher och tablåer. I vårt rum fanns en liten alkov och den kunde vi ha som estrad eller scen och ofta var grannarna uppe hos oss och såg och hörde på.

På Saltö hade vi på den tiden nära till den fria naturen. Vi hade parceller – två små åkerlappar, den ena låg vid Kolerakyrkogården och den andra är nu bebyggd. Där satte vi potatis och odlade blommor och där brukade vi samlas

på sommaren. Vi hade en resegrammofon och grannarna var med, och då hade man kaffe med sig och smörgåsar eller annat tilltugg och satt och lyssnade till grammofonen och pratades vid. Så fanns ju Dragsö och där var inte mycket folk i min barndom. Alla tallarna som växer därute är planterade av skolbarn, men före min tid i skolan, och därute var också parceller. Och så var där ju så skönt med blommor och grönt. Hallon och hasselnötter plockades där, och en väldig massa ormar att se upp med. På våren brukade vi klä på oss träbottenkängorna och gå ut till Dragsö och jaga ormar – det var liksom en sport.

När jag var liten hade vi ingen båt, men senare köpte min bror en gammal blekingseka för den symboliska summan av två kronor. Ägaren var en granne till oss som inte använt båten på länge, och de två kronorna skulle han ha för att bror min skulle få bättre tur med båten. Den var gisten och dålig, men vi tätade den och riggade upp den. Vi fiskade inte – det var nog för oss med parcellerna. En granne till oss fiskade ål med mjärdar och lade ut långrevlar. Hans barn var jämgamla med oss och vi gick med dem och fångade räkor och hjälpte till att sätta dem på krokarna. Revarna skulle vara färdigstuckna när pappan deras kom hem från jobbet på eftermiddagen. Då skulle de läggas ut. Men vi metade från bryggorna som väl pojkar alltid gör när de kommer åt och vi strök ju omkring utefter stränderna på Saltö. Där var det så skönt och alltid något att titta på.

Det högsta berget på Saltö utåt havet kallade vi för Hjälp-hjälp och det kallas väl så än i dag. Namnet fick berget efter en ”simlektion” som vi pojkar gav en liten kille, som ännu inte lärt sig simkonsten. ”Bara hoppa i där nerifrån!” sa vi, och det gjorde han. Men när han kom i vattnet blev han så rädd och skrek: Hjälp-hjälp! Djupt som satan!” Hjälp-hjälp” Det här berget är faktiskt åtta meter högt. Och här var jag själv och en kamrat ute för ett äventyr en dag. Vi var nog rätt goda både simmare och dykare och vi tränade flitigt och hoppade både ute vid Saltsjöbaden och från Saltöbron. Jag sprang också ner från Hjälp-hjälp berget och hoppade i och dök direkt fast vattnet var bara 1,5 meter djupt och där fanns stenar också. Jag begriper inte hur jag vågade. Det var så, att uppe vid berget fanns en parcell och där hade en verkmästare på varvet morötter. Jag och min kompis drog upp varsin morot och började mumsa. Vi skulle ner och bada. Men verkmästaren stod i en buske och såg vad vi gjorde och skrek till: ”Jaså! Det är ni! Jag ska ge er!” och i språng efter oss. Min kompis kom undan i buskarna och sprang hemåt, och jag springer rätt ut mot sjön – jag hade bara korta byxor på mig och hoppar rätt ut. Och därute ungefär fem – sex meter längre ut ligger en stor sten och till den simmade jag under vattnet och kom upp på stenens motsatta sida. Jag hade alltså lyckats gömma mig – och jag hade också lyckats skrämma verkmästaren en smula. Jag kan se hur han står kvar uppe på berget och spanar och undrar vart jag hade tagit vägen. Jag var ungefär 12 år då detta hände.

Något år senare var jag lärling på varvet och kom i ett ärende upp till den här verkmästaren. "Är det inte du Olsson", sa han och granskade mig "Jo, känner inte farbror Vickholm mig?" sa jag. "Jo, du! Du höll på att skrämma livet ur mig den gången du dök när jag jagade dig utför berget. Jag tänkte att nu har kanske grabben drunknat.

Jag slutade skolan när jag var fjorton år och då gick jag i allmän fortsättningskola, så när jag var femton år hade jag hela skoltiden bakom mig. Långt innan skolan slutade hade man börjat i livets verkliga arbetsskola. På den tiden kom Sydöstra Sveriges Dagblad ut som en eftermiddagstidning, och jag och många andra smågrabbar jobbade med att bära ut tidningarna. I sjätte klass jobbade jag och sprang ärenden åt ett par skomakare i Arklims-tarbacken och fick 75 öre för eftermiddagen.

Och under jullovet i femte, sjätte och sjunde klass jobbade jag som springpojke i Mariebergs blomsterhandel, den låg uppe vid Stortorget där apoteket är nu. Trädgårdsodlingarna låg ute på Marieberg. Ägaren hette Persson. Där hade jag sex kronor i veckan och dessutom fick man rätt mycket dricks. På själva julafton började vi jobba klockan sex på morgonen och höll på till fram mot åtta, halv nio och sprang stup i ett med två korgar blommor, "träd" eller grupper. Den dagen kunde jag tjäna över hundra kronor, och pengarna jag förtjänade gav jag mamma så att hon kunde köpa julklappar till oss barn.

Som springpojke i blomsterhandeln hade jag ibland ett som jag tyckte kusligt och besvärligt ärende. Det var att åka ut till kyrkogården med kran-sar. Oftast var det sista ärendet för dagen och mörkt då. Man skulle in på den mörka kyrkogården och in under kapellet, där nyckeln hängde på en spik och därinnanför stod kistorna. Man öppnade dörren och gick in och lade ner kransarna sedan gick man fram och läste på kistornas lappar så man skulle lägga rätt krans vid rätt kista och så ut! Brått Iväg! Man var så rädd.

Så fort jag slutat skolan började jag som springpojke hos Knut Fehr. Där var jag ett år, sedan började jag på Lampfabriken innan jag kom in på varvet. Nog fick man komma igång tidigt alltid.

Jag var med i KFUM ett par år, och det var en väldigt fin ungdomsverk-samhet de drev. Jag var också med i godtemparorden och i SGU när jag var 16 år. Där var jag med ända till jag gifte mig. 1941 kom jag in och skulle exercera beväring och därpå följde tre års försvarsberedskap. När jag kom tillbaka till det civila, var det nytt folk i föreningarna, nytt folk och en nya anda, så jag kände inte igen mig i rörelsen. Man kom ifrån.

Att minnena från skoltiden sitter i som de gör, kan bero på att vi som gick i samma klass har hållit samman och träffats vart femte år sedan vi slutade skolan 1934. Vid våra jubileer repeteras ju skolminnena. Vi kom ihåg när en del kamrater gått över från folkskolan till läroverket i stort sett från likadana hemförhållanden och så var det förstås magister Emil Pettersson – Blekinge-Pelle. Det blev roligt att gå i skolan, när vi fick honom som lärare.

Det bästa som skolan gav mig? Ja, hur viktigt det är att kunna läsa, räkna

skriva, det tänker man bara inte på, men det är ju oerhört viktiga saker. För övrigt är det minnena. Med alla sina orättvisor och avigsidor gav skolan en förberedelse för livet som blev ändå mera värdefull då man trots allt inte blev hatisk mot livet utan lärde sig att finna sig tillrätta. Jag har nog lite av den uppfattningen inom mig att rottingen i vissa fall fortfarande vore en tillgång i skolan.

Många gånger väckte skolan lust hos mig att läsa vidare. Jag fick t ex ofta läsa vers för de andra. Vi hade en bok som hette "Svensk vers", och versen – poesin – satte sina spår. Hur gripen var jag inte av Karlfeldts "Min guddotter". Man grät och levde sig in i dikten, läsningen blev till upplevelse.

Orättvisorna i skolan, som man starkt upplevde, öppnade ögonen för de orättvisor, man senare lagt märke till genom livet. De finns på alla arbetsplatser och i livet för övrigt.

Trafiken läggs om och det debatteras i pressen om gågator eller biltrafik! Var det inte en härlig tid innan bilismen kom att så totalt dominera våra liv och samhällen. Som här, på ett romantiskt gammalt vykort från Borgmästaregatan, med alla gående som handlat vid "fiskabron".

Motivet kunde vara hämtat från en tavla av skagenmålaren P. S. Krøjer, men det är en idyll från vårt eget kära Karlskrona, som i stort sett är oförändrad än i dag om man frånser trafiken!

Barndomsåren på "Göta Lejon"

Av Elsa Chrona-Johansson

Jag kom som sexåring till Göta Lejon. Vi flyttade då dit från Västerudden, Arklimästaregatan 6, det så kallade "Slottet".

Namnet hade sin orsak i att kung Oscar II hade hyrt rum där någon gång. Det var ett trevåningshus, med en speceriaffär i bottenvåningen. Affärsinnehavaren hette Morin, en renhållningsarbetare där frun och sonen skötte affären. Närmaste granne var kronostallet, som låg i hörnet av Arkelimästare- och Alarmgatan, den senare finns ej längre. På kronostallet fanns både hästar och höns. Hästarna tillhörde varvet, det fanns ju inga bilar att tala om på den tiden.

Mamma arbetade som rekvisitör på "gamla teatern" på Varvsgatan, den låg ju nära där vi bodde. Att vara rekvisitör, som det hette då, betydde att ställa om alla attiraljer till scenen, möbler, porslin, glas, dukar, ja allt, så att det var klart då teatersällskapet anlände. Statisterna till scenen skulle också ordnas, så alla mina syskon var med i både operetter, revyer och lustspel.

ABF:s musikkår 1:a maj 1937 i dåvarande Fokets Hus trädgården.

Min pappa i första radens mitt, med bastuba, min bror Allan, andra raden till höger, basun och samma rad till vänster min sväger Tore Olsson. Övriga namn bl a Gembro, Svante Karlsson, Gösta Håkansson, Olofsson, Karl-Afred Söderström, Oлле Johansson, Sjögren.

ABFs musikkår gick revelj 1:a maj på Hästö på morgonen och på eftermiddagen gick de i 1:a maj demonstrationståget runt staden. Det var också tradition att de varje midsommarafton spelade ute hos greve Wachtmeister på Wambåsa dit de åkte med Nättrabybåten. Greven brukade tacka med att bjuda på mat och dryck. Min pappa hade många glada minnen därifrån.

Min pappa, Fritiof Chrona, stående från höger, med basun.

Som rekvisitör hade mamma 4 kronor per kväll på teatern, medan statisterna hade 3 kronor per kväll. På somrarna spelades det på sommarteatern som låg vid Folkets hus.

Jag minns att det var ett farligt spring för mamma då allt skulle ordnas, från möbelaffär, pantbank, poslins- och glasaffär. Fastän det var jobbigt, var hon alltid glad och trevlig, omtyckt av alla. Vi barn fick gå ärenden åt teaterfolket i pauserna, in till kaffeét i Folkets hus. Det kunde vara kaffe o wienerbröd, en pommac eller öl. Gissa om vi trivdes? Det var en lycklig tid med teaterdamm och smink.

Pappa spelade dansmusik på Sommarteatern, i pauserna på kvällarna. Han blåste bastuba i arbetarmusikkåren, som numera heter ABF. Jag minns hur mina äldre systrar fick putsa denna stora tuba, jag var för liten, och det var jag glad för.

Det var ju om Björkholmen och mitt kära fängelse, Göta Lejon, jag skulle berätta. Kan inte tänka att nutida barn kan ha så roligt som vi hade på denna stora gård, där vi hoppade hage, brännboll, gömme, datten och tekade kula.

Det fanns ju stora utrymmen för lek överallt, stora visthusbodar, bakom vedbodarna, stora härliga husväggar att hysta boll mot. De hyresgäster som

var intresserade fick en "jordabit", att sätta potatis på eller grönsaker och blommor. Vi hade också vår härliga "sjötomten" att leka på, "Saltö utkik", låg rakt över sundet.

På sjötomten spelade grabbarna fotboll och där badade vi och hoppade från trampolinen. Här fanns dansbana och klubbstuga, samt många träbänkar, där gubbar satt efter arbetets slut på sommarkvällarna och berättade sanna och osanna historier. När man tänker efter var det en härlig stämning på fängelset där alla levde under ungefär lika förhållanden. Nittionio familjer bodde här, alla kände man, och visste vad de hette.

På lördagarna kom en och annan bonde med hästskjuts. De band hästen i flaggstången. Vi plockade gräs och gav den och det tyckte vi var härligt. Jag kommer ihåg denna "potatisbonde" som kom till oss. Mamma kokade kaffe och bjöd honom sitta på vedlådan, en trevlig tingest, som numera inte behövs. Vi barn stod omkring honom när han åt. Han hade en väldigt stor röd näsa, som mamma sagt att vi inte fick stirra på, han hade fått frost i den.

Varje fredag fm kom en gammal tant klädd i stor scharlett och långa kjolar, som släpade på marken. Hon sålde kola och choklad, som hon köpt upp i Andréns delikatessaffär på Hantverkaregatan. Hon gick omkring och knackade på en del dörrar. Vi köpte aldrig något av henne, det var det inte tal om.

Vi barn var lite rädda för henne, fröken Holmgren, som jag vill minnas att hon hette.

Vi arbetarefamiljer bodde på den nedersta gården, på översta gården bodde i det ena stora huset officerare och marindirektörer. En kommandörkapten på den tiden hette Blomberg och hade två söta döttrar, Ulla och Agnes, som jag och min syster fick leka med. De andra barnen fick inte leka med dem eller gå in på deras gård och stora trädgård, som hade utsikt åt Saltö. Det fanns klasskillnad på den tiden. Det var ju väldigt "fint" att leka med officersbarn – men vi hade faktiskt mycket roligt ihop. I det andra huset på översta gården bodde verkmästare, Ingeniörer och någon flaggunderofficer. Vi hade jätteroligt med alla våra ringlekar bakom deras vedbodar.

I mitten på varvsmuren, på fängelsebacken, var en port, som var ingång rakt in till varvet, men ut och in där, var det bara officerare och chefer som fick gå. Denna port låstes väl. Arbetarna fick gå runt muren till sjuttons port, men de skulle ju stämpla där.

På denna stora gård fick jag lära mig cykla. På min storebrors svarta cykel, en herrcykel, cyklade jag mellan stången. Hur många gånger jag körde in i varvsmuren vet jag inte, det tog man liksom för givet, men jag lärde mig. O vad lycklig jag var! Jag hade alltid full fart. En gång kom saltöbussen nere i krönet av fängelsebacken. Det blev till att försöka bromsa och det bar sig inte bättre än att jag körde rakt in i en massa varvsarbetare som haft middagsrast. Pappa blev arg förstås.

På vintrarna åkte vi på en hemmagjord dunderäska, som ägdes av marindirektör Shoerners söner. En massa ungar från nedersta gården fick åka

med, vi var minst ett tiotal på den i full fart nedför fängelsebacken. Vi yngre barn fick dra upp det tunga åbäket för backen, men vad gjorde det, vi hade roligt.

Så småningom köpte pappa en radio, och det var en stor händelse. Men inte fick vi röra den, det skulle bara pappa få göra, men vi passade på när han var på varvet. Vi tog in Kalundborg, på vår middagstimme, då det var härlig underhållningsmusik från "Wivex" men vi glömde ställa tillbaka den på rätt våglängd, "Stockholm-Motala, igen. "Vem har varit på radio nu då" undrade pappa och det blev litet ovetat för det. Jag minns att på lördagskvällarna var det gammal dansmusik i radion, oftast med Sigurdh Ågrens kapell. Då tog pappa fram bastuban och basade till musiken. Det hördes över hela fängelset. "Det är Chrona som basar" sa folk som bodde där, vi barn tyckte det var roligt och nu efteråt är det ett fint minne.

En höjdpunkt i livet på gården var när gårdsmusikanterna kom. Massor med ungar från hela Björkholmen var med och sprang runt, nästan i varje fönster satt en tant. Några slängde ut kopparpengar i ett tidningspapper, och då rusade vi fram och tog upp det, och lade det i en mössa på marken. Det var mest 1 - 2 - 5 öringar i pappret.

På vår gård fanns en tant som kokade världens godaste kola, hon kallades fru Kola-Karlsson, en trevlig glad dam. Kolan kostade 2 öre.

Utanför porten, på Korvettgatan, fanns en mjölkaffär vi kallade Mjölka-Nilssons. Där handlade vi och där fanns de godaste kokosbullar för 5 öre styck. Det var riktigt kex i botten och på det en härlig marmeladbit, sen härligt skum och kokos. Jag minns min äldste bror som var i flottan, när han kom hem från sjön, brukade vi småsyskon få en krona att dela på. Vi rusade då upp till affären och köpte 20 st gräddbullar. Då blev det kalas! Vi åt dem med sked och låtsades det var bakelser.

Måste också berätta om en av våra köpmän som hade specieriaffär i hörnet Wachtmeistergatan och Fregattgatan. Det var en festlig man, ett original, han hette Manfred Westring, var alltid klädd i plummonstop och hade en penna bakom örat, och grå bomullsrock. Han var lång mager och rödlätt. Han hade egenheten att expediera alla kunder på en gång då han var rädd att någon skulle gå från affären.

Där luktade alltid fotogene, en del köpte t ex för 10 öre salt, 5 öre jäst, 1 fetsill och 1 liter fotogene. I affärsfönstret låg för det mesta stora feta katter och sov eller solade.

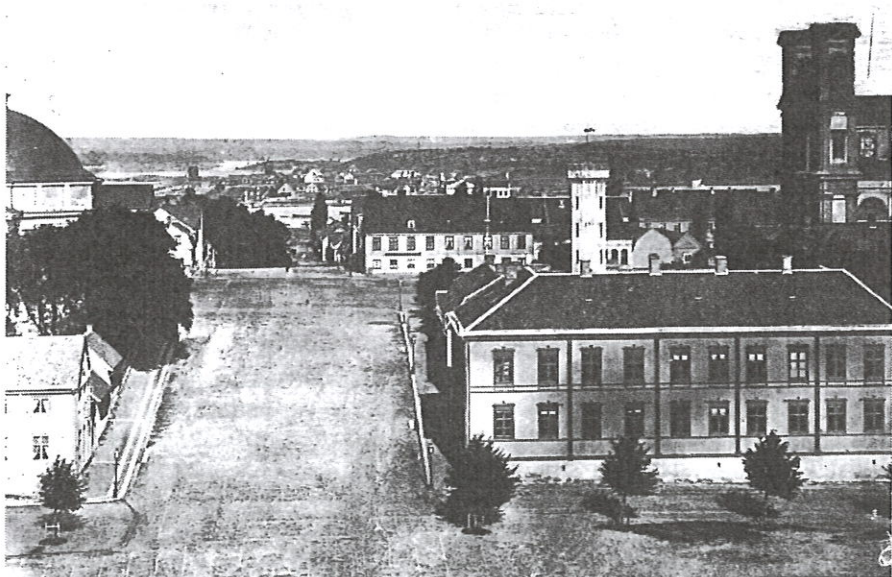
Utanför affären fanns en chokladautomat, med kola, choklad och gräddbullar som alltid smakade fotogene.

Jag minns en gång då det blev något fel på automaten, alla facken, där gräddbullarna låg, kom så sakta ner, en och en. Det vara bara att sticka in handen var gång det kom en bulle. Vilken fest- vilken tur jag hade, men det hände mig bara en gång.

Dysken i affären, som var ganska lång, var klädd med vitt omslagspapper, fastsatt med häftstift.

En dag då springgrabben städade i affären rev han av pappret från disken. Det sorgliga var bara att Westring, på papperet på disken, noterat alla de kunder som tog på kredit i affären. Pappret var alltid fullklottrat med siffror och namn. Jag vet ej vad som hände med den stackars grabben eller vad han tog sig till, men det var känt att Westring var en snål man. Det var för övrigt en mycket rolig affär att gå in i. Springgrabben kom hem till oss en gång i veckan med tidningen "Hela världen" sanna berättelser ur livet som vi med glädje läste.

Jag minns när det "bläste" på varvet kl. 07.00–12.00, 13.15–17.00. Det var något särskilt med det, liksom det var en höjdpunkt att få gå och möta pappa från varvet på vinterkvällarna, och gå hand i hand, följande fängelsemuren hem till den väntande kvällsmaten. Då var man lycklig.

Här ett unikt fotografi – är det det äldsta som tagits i Karlskrona? Kvarteret vid Ronnebygatan har ännu inte brunnit 1888 och det nya stadshotellet inte påtänkt. Fotot måste vara äldre. Den stora paradgatan upp mot stortorget skulle rivras upp då tunnelbygget påbörjades på 1880-talet. Min farfar warfsförman Axel Wilhelm Petersson flyttade hit i 20-årsåldern i samband med detta bygge – han var född 1858. Amiralitetstorget, då Europas största torg, skulle planteras och bli park.

Mitt i bilden – bortom torget där Karl XI ännu länge skulle vänta på att få stå ståt, grönskar ymnigt Hoglands park. Karlskrona var storstad på den tiden och dess park känd som en verklig pärla bland landets parker.

I bakgrunden ses Pantarholmen med sina väderkvarnar. Är det någon av läsarna som sett en äldre Karlskrona-bild (foto)?

Omkring Kvarnaberget på Björkholmen

Av "Masse"

Om man skall börja tala om gamla Carlsrona, och det gör man ju gärna, så varför inte börja med det s k Kvarnaberget mitt i Björkholmen. På höjden av berget reste sig som ett utropstecken det stora och höga flervåningshuset med många lägenheter som efter den tidens anspråk var stora, luftiga och attraktiva. Efter vad jag tror var denna fastigheten en av de första större hyresfastigheterna i staden. Det var inte tal om att denna stora byggnad utgjorde ett stilbrott mot den övriga bebyggelsen av i huvudsak små trevliga, i vackra färger målade träkåkar. Nej då, vi som bodde därikring var malliga och styva i korken över att ha en så stor och dominerande byggnad på höjden av Kvarnaberget. Det sågs på långt håll och utgjorde en riktpunkt för dem som kom vandrande utefter den nedanför liggande stranden. Huset annonserade om att här har du Björkholmen. Här bodde sjömannen, båtsmännen och varvsarbetarna samt Frasse och Klaura.

Här bodde Båta Karlsson "Karlsa Mia" som mot timersättning hyrde ut sina blekingsekor för segelturer, nöjessegling och roddturer åt romantiska och kanske nyförälskade ungdomar. På bergets högra sida ned mot Björkholmskanalen låg ett par tre små träkåkar som numera är rivna och nu är berget prytt med parkförvaltningens blommor och övriga växter. På bergets vänstra sida mot Kristerhornsgatan knöt vi grabbar fast morsans klädlina i bergets järnräcke för träning av klättring i rår och master, tackel och tåg som skeppspojkarna gjorde på skolskeppen Najaden och Jarramas. En del av de nöjesseglare som hyrt blekingsekorna kappsejsade, eller seglade kring sig, som vi sa.

Det var ovan folk som spottade i lovart och trodde att en råbandsknop såg ut som en slipsknut. Så snart båten kom utanför Stakholmen blev de vimsiga och ville släppa ut drivankare. Vid den tiden låg en stor del av dessa 12–13 fots blekingsekor förankrade vid i vattnet nedslagna träpålar och området såg ut som förankringsplatserna för Venedigs gondoler. Många människor hade sina båtar liggande här vid strandkanten. Det var mycket enkla farkoster och icke den sortens dyrbara farkoster man numera ser i massor vid sjösällskapens bryggor och hamnar, t ex på Dragsö.

Mitt emot Kvarnaberget låg en ganska stor fastighet i två plan vilken vi kallade Möllarns hus. Här fortsatte i en lång rad bebyggelsen med små träkåkar, byggda av flitiga och bastanta nävar, hus som var så låga att man måste böja på huvudet när man skulle in. Vålgjorda var dom, och vackert bemålade och skötta genom årtionden av hantverkskunniga varvsarbetare och sjöfolk. Dessa hus är numera restaurerade och omgjorda.

Nedanför Kvarnaberget låg Björkholmskanalen som hade broförbindelse med strandvägens fortsättning som ledde mot gasverket. Här låg ett antal

Staden sedd från kvarnaberget på 1890-talet. Det var här Karls-Mia hyrde ut sina ekor.

bostadshus av trä tillhörande gasverket samt gasverkets gasklocka. Kanalen fylldes emellertid igen med sopavfall som mejades av en ångvält. Nyfikna och orädda småungar visade sig naturligtvis mycket duktiga genom att gå sakta framför den i ultrarapid framångande ångvälten ända tills att maskinisten gav ungarna en dask i stjärten och körde bort dem. Här kunde man plocka fram saker som återanvändningsmaterial till leksaker som var enkla men praktiska och fyllde behovet av barnafantasiens verktyg och leksaker. Bron togs alltså bort och strax före det tidigare brofästet byggdes ännu en stor höghyresfastighet som kallades för Kvennerbergs hus. När de gamla husen på tomten revs fanns mycket träd med äpplen, päron och plommon för sugna barnamunnar och faran av att ramla i Björkholmskanalens vatten var borta, så fortsätter vi sedan stranden framåt, förbi gasverket och förbi Stakholmen. På högra strandsidan låg tomter som började vid Hantverkaregatan med gatufastigheterna och på fastigheternas baksida fortsatte tomterna med stora parkområde rika på fruktträd och tomterna sträckte sig ned till och i jämnhöjds med gasverkets byggnader vid strandvägen. Frukten kom nog till en stor del i blusen på traktens skolbarn som nallade lite frukt när de kom över. Man stal inte, nej då, man knyckte på sin höjd lite päron eller äpplen. Trots att flera av oss grabbar svurit Scouteden. En scout talar alltid sanning och sviker inte sitt ord. Kanske var vi embryot till blivande "sanningsälskande" politiker.

Så kommer vi fram till den tidens verkliga köpmarknad, Fiskarbron. Här myllrade det av folk som var ute i affärer. Här handlades torsk, ål, sill, "strömming", säger vi numera, här fanns rotfrukter, potatis, persilja, morötter och palsternacka. Men inte äpplen, dom såldes på stortorget. Resterna efter förmiddagens frukt försäljning på stortorget såldes sedan av gummor som satt på nån liten låda och sålde äpplen eller överblivna augustipäron, några ören dyrare på eftermiddagen, än vad de kostat hos bonden på torget med häst och vagn som disk för saluhållningen. Men Fiskarbron var livligast. Utmed kajen kom båtarna direkt från havet och Utklippans fyr med sin fiskfångster. Strömmingsnäten var upphalade i masttopparna och hängde ned fyllda med silverglittret i nätmaskorna som glittrande paljetter i dyrbara lyxklänningar. Här transporterades fisken till fiskgummorna uppe på fiskarbron som svarade för försäljningen. Fiskarknubb efter fiskarknubb kom in till kajen med sina nät fyllda av havets silver och stadsbefolkningen fruar strosade omkring och hörde sig för med sina halm – och bastkorgar om priser och marknadens storslagenheter i form av gädda, sill, ål, torsk, flundra och andra havets läckerheter. Billigt var det. 3 öre kastet för sillen, det var fyra sillar på ett kast. 25 öre för 5 kilo potatis. Potatis och grönsaker såldes oftast direkt från blekingsekan och några grönsaksgummor fanns inte, bara fiskargummor.

I bakgrunden låg saluhallen där det såldes kött och rotfrukter från stånden inne i hallen och Grevagården med Kerstins krog i korsvirkeshuset. Grevagården med dess magnifika huvudbyggnad avslutade fiskerinäringens dåvarande försäljningscentra som serdermera förflyttades till Saltö.

Men borgmästarefjärdens strandfront kantades av ett antal småbyggnader där det bedrevs handel med lerkärl, dun och ylleflock, speceriaffärer samt ett skrotlager där jag för egna slantar köpte mina första skridskor. Det var skridskor som man med en liten skiftnyckel skulle skruva fast i skosulan. Eftersom det var krigstid, första världskriget 1914–1918, så var sulorna av papper eller av annat material så fastsättningsanordningen fungerade dåligt eller oftast inte alls. Man måste använda segelgarn för att försöka förmå skridskon att hänga fast vid skorna eller kängorna. Snörena var också kristidsmaterial det vill säga papperssnören, så skridskorna hängde ofta utanför skor och kängor och övningarna avslutades oftast med att man drattade på ändalykten med patentskridskorna. Längre fram på kajsidan mötte oss ett större rödmålat trähus som var byggt i vinkel upp mot Köpmangatan. Här fanns massor av små lägenheter i alla vinklar och prång.

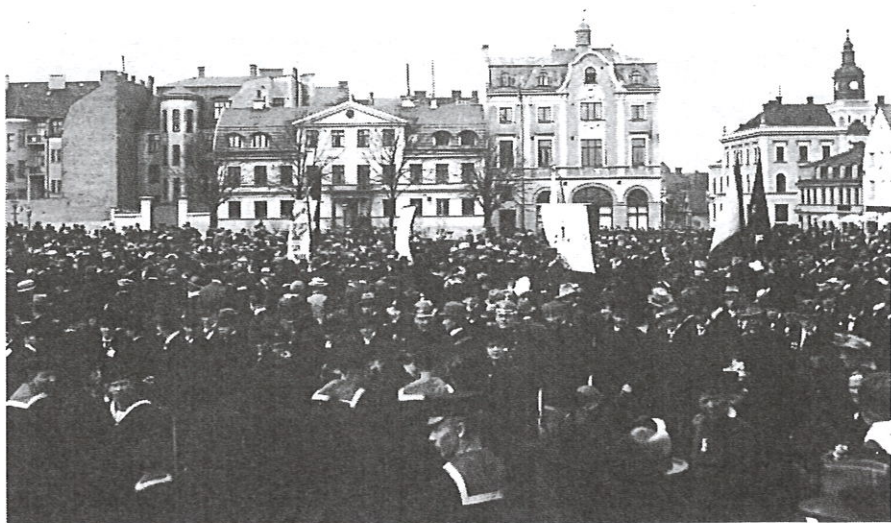
En bild av dåvarande fattigmanssverige, som ingen talade om då de flesta var i samma belägenhet, fattiga men stolta och rejäla. När man gick hemifrån togs dörrnyckeln ur dörren och placerades under dörrmattan. Ångbåten *Imperator* körde med vattnet forsande omkring bogen med en fart så båten var "gloandes" i vattenlinjen. Det sa i alla fall varvsjobbarna som kom in ifrån Nättrabyhållet och skulle vara i god tid vid 17:ons port för att bli insläppta till Tackelkammaren av varvspolisen.

Vid den tiden skrävade man inte om fattigdom och eventuella brister i levnadsvillkoren. Ordet status var inte uppfunnet ännu utan lanserades sedermera för att visa till vilka höjder man slungat sig från den tidigare misären.

Innan vi kommer till den stora rödmålade träbyggnaden, som var en mycket stor hyresfastighet med många små och kyffiga lägenheter både i bottenplan samt 1 och 2 tr, går vi förbi trappan med de små träkåkarna som strävade uppför backen. Det började med en liten gul kåk som inrymde det s k kaffé Piper. En miljö som i dag helt ändrat utseende. Huset med den lilla men vackra trädgården som vi barn kallade Paradiset är borta, likaså den lilla pimpinetta damen med en liten vit duk eller var spetskrås som hon alltid hade på huvudet när vi barn knackade på porten och ville in för att köpa blommor. De kostade tio eller femton öre och då fick man en liten knippa ringblommor eller annat som den lilla frun gick och knipsade av i sin lilla trädgård som bland annat var smyckad med sjösnäckor och speglande glaskulor. Det var en liten värld för sej. En försvunnen idyll.

Förflytta vi oss nu tillbaka till Borgmästaregatsbacken så låg i fonden en liten fontän som sprutade vatten och som var den enda skulpturala utsmyckning som fanns, förutom Karl den elftestatyn på torget och den mantelklädda marmorstatyn av Karl den trettonde i Hoglands park.

I parkens musikpaviljong med sin lövsågnings-snickrade utstyrsel bjöds på attraktioner. Första maj var det Kungl. Flottans musikkårs koncert på morgonen och därefter parad och musikframträdande framför Kungshuset där

Första Maj drar demonstrationståget genom stan! Här är det samling på torget.

Trädgårdsserveringen, den så kallade "Lagerlunden" på Stadshotellet.

befälhavande amiralen bodde. Sandgrenska manskörens sköna toner av sköna maj välkommen och vintern rasat ut klingade vårskönt från paviljongen lika säkert som Första Maj demonstrationen med alla fackföreningars röda fanor till tonerna av "upp till kamp" marscherade genom stan.

På aftonen kunde man höra ytterligare skön koncertmusik från Stadshotellets orkester som spelade för gästerna i hotellets sommarträdgård och musiken ljöd över hela Ronnebygatan där flickor och pojkar bergsäkert alltid promenerade mellan kl. sju och nio på kvällen. Promanden gick spikrakt från Siriuspalatsets hus och fram till nuvarande Odd-Fellow huset. Fram och tillbaka gick ungdomarna samspråkande, och avnjutande gratismusiken från stadshotellets musikestrad i sommarträdgården. Nog var kropriserna billiga och maten god men ungdomarna på den tiden hade icke en chance att delta i de gastronomiska övningarna inne i hotellträdgården, men ungdomarna som promenerade till tonerna av Schönen blauen Donau eller Wien, Wien nur du allein var minst lika förtjusta för musikunderhållningen som hotellets gäster.

Slantarna till den stora penninginvesteringen vid inköpet av skridskrona i Kirstens skrotupplag intjänades genom tidningsförsäljning av Blekinge Läns tidning och Karlskrona Veckoblad. Tidningarna hämtade man vid tidningens distributionslokal som låg i Landbrogatsbacken där Domus nu ligger.

Tidningarna fick man ut vid femtiden på morgonen direkt från trycket. Med en bunt under armen ramlande man in i strömmen av varvsarbetare som i en lång karavan kom vandrande från Pantarholmen och Långö till 17:ons port.

En annan karavan av varvsarbetarna fördelade sig ned mot örlogsvarvet vid Högvakten intill skeppsgosseåkårens kaserner.

Dagsinkomsten på tidningsförsäljningen, som tog ca två timmar i anspråk blev omkring 65 öre och betraktades som storkovan av en skolgrabb. På Landbrogatan mitt emot Hoglands park, där en hel del affärshus nu ligger, möttes spårvagnarna, en kommande från Bergåsa och den andra 17:ons port vid Amiralitetsgatan. Vid Hoglands park delade sig spåren i en utbuktning och spårvagnarna fortsatte sedan den enkelspåriga färden i sina bestämda riktningar åt Bergåsa eller Amiralitetsgatan.

Teaterliv saknades inte. Vintertid kom teatersällskap till Karlskrona teater som låg på Västerudden intill Gröna Gången vid Varvgatan. Teaterunderhållningen sommartid ålåg sommarteatern vid Folkets hus. Här spelades mest operetter som Corneilles klockor, Filmdrottningen, Cirkusprinsessan, Chardasfurstinnan med flera, samt ett antal revyer med flera goda lokalinslag i revyvisorna. Här spelade under flera år Sterners sällskap, Hanssons och Jocke Eklövs revy- och operettsällskap. Och gissa om alla de härliga melodierna klingande i skallen på kvällens teaterbesökare när de i den svala aftonluften gick hem genom Hoglandsparkens trädbersåer och sköna blomsteranläggningar. Hela atmosfären doftade träd och blommor.

Och Herre Gud, så roligt allting var!

Hoglands park i forna dagar efter illustration i Svenska Familjejournalen 1878.

Tankar kring Hoglands park

Av Sten A. Petersson

I äldre tider avgränsades det område som benämnes "Kalvhagen" på Stuarts karta över Trossö från 1681, i väster av den djupt inträggande "Ängaviken". Denna vik har i våra dagar, efter utfyllnad och olika namn under årens gång, såsom "Engia maen" och "Neptuni torg", kommit att kallas "Hoglands park". Detta efter en något diskutabel sjöseger över ryska flottan 17 juli 1788 vid ön Hogland, i Finska viken. Diskutabel är också den staty som pryder parkens mitt, gjord av den förnämlige bildhuggaren J.N. Byström.

Den vackra statyn skänktes till staden av änkedrottningen Josephine år 1866, som i denna tyckte sig se likheter med maken och statyn har i folkmun fått gälla att föreställa Karl XIII. Den dåvarande hertingen Karl, förde befälet över Sveriges flotta under slaget vid Hogland. Detta är alltså anledningen att statyn placerades här.

På dåvarande befälhavande amiralens förslag och med stadsfullmäktiges bifall, beslöts att placera statyn i parkens mitt. I september 1866 anlände statyn till Karlskrona där den sedan blev liggande i ett skjul på varvet intill år 1902 då den beslutade placeringen äntligen verkställdes. Parken utsmykades också med en bautasten med strof ur Blekingesången, med skulpturen "Grodan" av blekingekonstnären Per Hasselberg och "Eko" av Gusten Lundberg.

Som bekant har Eko sedermera flyttats till Mariebergstorget för att ge plats åt den namnkunnige karlskronasonen Gunnar Nilssons fontän "Blekingeflickan", medan Bautastenen fått en "passande" inramning i Vämöparkens natur, en flyttning som väckte mindre storm bland befolkningen i staden.

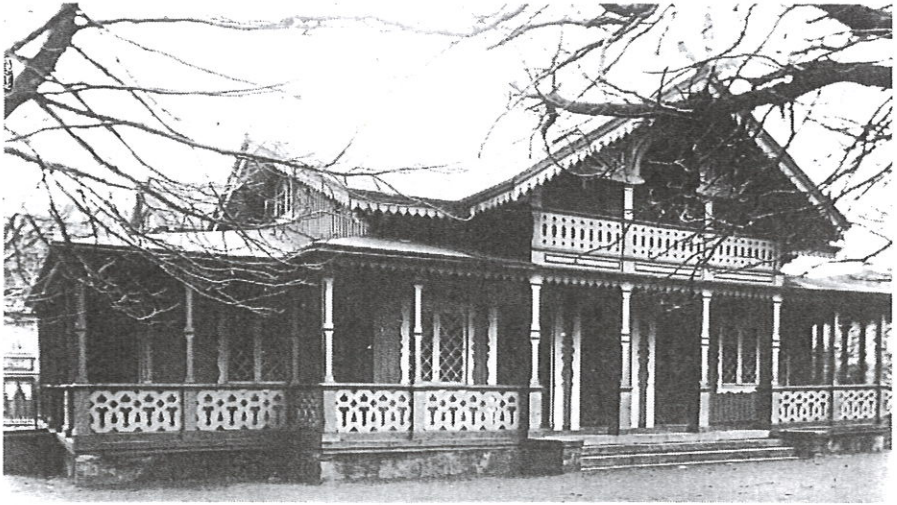
Hoglands park, som park, daterar sig omkring sekelskiftet 1790–1800.

Den sydliga delen av parken hade då under något tiotal år varit utarrenderad till en tysk trädgårdsmästare Johan Fredrik Schaurecht, mot löfte att han skulle iordningsställa denna del av "Maen" genom att plantera 100 fruktträd. De första tio åren var fria från arrendeavgift, men därefter skulle Schaurecht enligt kontrakt, vid midsommartid årligen avlägga 100 daler kopparmynt. Tysken klagade över detta hårda kontrakt och begärde fortsatt arrendefrihet då saltvattnet steg upp och fördärvade grönsakerna och under vintern skar isen av fruktträden. Mellan 1739–1741 beviljade staden arrendefrihet. Efter Schaurechts död arrenderades trädgården av trädgårdsmästaren Kristoffer Rothe men mot 1760-talets sista år övertog stadssekreterare M J Elers densamma. Elers erhöll kongl. majestäts tillstånd att anlägga ett promenadställe och här "nödiga husrum till förfriskning".

Elers fick också rätten till området för sig och sina efterlevande i "evärdeliga tider", men år 1811 överlät arvingarna området till stadens borgerskap. Redan i november 1773 hade kmt genom nådigt brev bestämt, att det område som erhållits genom utfyllnaden av Engia maen, skulle benämnas Neptuni torg, och ej fick bebyggas. I generalkvartermästaren Erik Dahlbergs ursprungliga plan för Karlskrona hade ett flertal öppna platser inritats för att beläggas till parkområden. Enligt den äldsta bevarade kartan fr 1744,

Karl XIII och grodan, två av parkens innevånare.

Serveringsbyggnaden – Schweizeriet – uppfördes tidigt 1870 tal och revs före musikpaviljongens tillkomst 1905. Här fanns innevaranda- och friluftservering. Serveringarna var upplysta av romantiska gasljuskandelabrar.

vilken ej blev lågornas rov vid branden 1790, var parken till början mest ett träsk. Kartan hade gjorts av löjtnant – mekanikus vid flottan, Stener, som 1748 blev stadsarkitekt i Karlskrona.

Intressant är att nuvarande parkgatan, enda förbindelsen mellan Kungs- och Landbrogatan, i dåvarande storstaden Karlskrona, här kallas ”Maens tvärgränd”. Från Östra Vittusgatan (ung. vid Fribergsska huset) fanns en träbro ut till Landbron, kallad Laskebron, efter handlanden Herman Laske, som i slutet av 1600-talet drev köpenskap i staden.

Som kuriosas kan nämnas, att Kalvhagens östra gräns var en grund vik, som nådde in till den nuvarande korsningen Drottning- och Ölandsgatan. Här hade Vittus Andersson sin brygga och sjöbod. Det var hit, till denna brygga, Karl XI kom, då han första gången landsteg på Trossö, och den ö, han skulle kalla sin och rikets krona. Det var den 19 november 1679 han lät sig ros mellan skär och öar, från sitt logi i staden Lyckå (Lyckeby), för att med egna ögon granska möjligheterna för en förläggning för Sveriges flotta. Enligt sägen ville den sturske trossöbonden Vittus, ej gå ner till bryggan för att möta envåldshärskaren, som var ute efter hans ö. Han lär ha stannat i sin ”Wyrdingestuga” på höjden ovanför vid nuvarande Vittusgatan, på läroverkstomten, i NÖ hörnet av den s k gamla stadsskolan. Denna var 1773–1801 bostad åt varvsamiralen Carl Tersmeden, vilken 1773 jämnade stugan, för att göra en pompös infart. För att återgå till parken och ”promenadstället med förfriskningar” byggdes, ett s k Schwezerei, vilket låg kvar in

på 1900-talet, då man uppförde gamla musikpaviljongen.

I detta första skede var promenadplatsen en privat historia och först på 1800-talet uppkom planer för en större parkanläggning. 1813 gav Kmt sitt tillstånd åt borgerskapets äldste att förena Elerska promenadstället med Neptuni torg och härav anlägga den park, som på borgarnas önskan fick namnet "Hoglands park", som en hyllning till konungen.

Dåtidens skickligaste svensk på parkanläggningar, Gustav III:s egen trädgårdsarkitekt, F M Piper, fick uppdraget att anlägga den blivande parken.

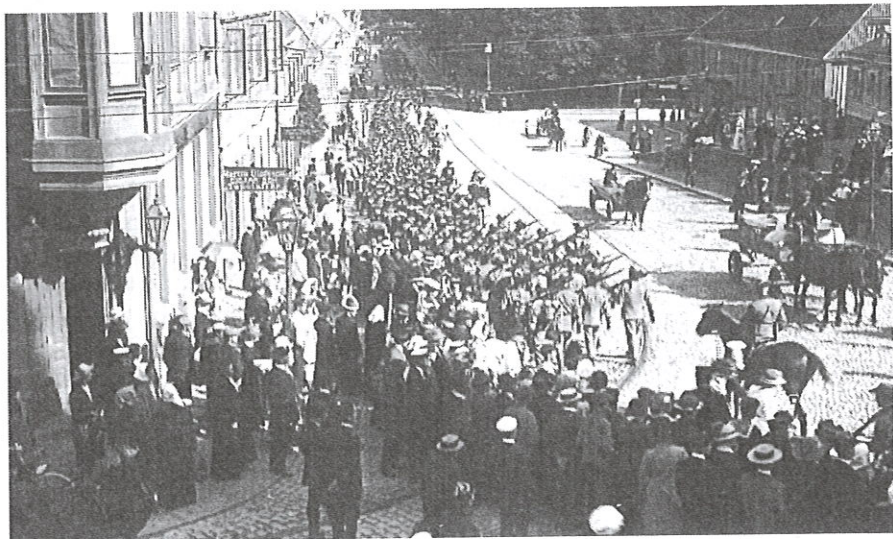
Pipers stora ideer för parken genomfördes dock aldrig helt. 1819 började utfyllnaden av Maen och man inhägnade den, dels med en stenmur, som belades med puts, dels med ett träplank. Detta arbete pågick till 1825, och påföljande år började planteringen av lindar, lönnar och kastanjer, av vilka en del återfinnes än i dag. Från 1835 stängdes grindarna kl 22 varje dag. Området rymde under några årtionden attraktioner som karuseller, skjutbanor, franska vaxkabinett, cirkus och andra muntrationer – nöjen för vilka man erlade 6 styver i entre. Stadens styrande ansåg snart att parken var fel ställe för dessa etablissemang – dock om man tittar på Europa och dess städer i dag tror jag att det möjligen är en nöjespark Karlskrona saknar sommartid för att leva upp – tänk om man på Stumholmen...

Nå åter från drömmarna till vår kära park om vilken det anmärktes i 1865 års stadsrevisionsberättelse att den uppläts åt "Lindansare, fyrverkare och andra konstberidare, vilka tvivelaktiga tillställningar på vissa tider på dagen avstängde parken, som var det enda ställe inom staden och dess närmaste område, där stadens innevånare med någon trevnad kunde hämta frisk luft". "Drätselkammaren insåg dock att lustbarheter och förströelser av ovan nämnda slag var "upplivande för barn och äldre av alla samhällsklasser", och att upplåtelsen var därmed motiverad.

I mitten av 1860-talet förskönades Hoglands park genom att den berömda trädgårdsarkitekten Forsberg från Norrköping tillkallades. 3000 riksdaler anslogs för det omfattande anläggningsarbetet. Bl a togs inhägnaden bort och ersattes av ett gjutjärnsstaket. Detta levererades av Lyckeby gjuteri 1870 och sattes på en stensockel av granit som ännu i dag finns kvar och bär spår efter staketet.

Anläggningarna av fransk karaktär som man gjorde har sedan bibehållits in i våra dagar, och mig veterligen är vår park den enda i sitt slag, som finns kvar i landet, juvelen i Karlskrona.

Intill parken, som en del av den, har ingått planteringarna i kvarteret Holmdal. Detta område norr om det ursprungliga Neptuni torg, där stadens vågbod, och den gamla stadsporten en gång stod, är i dag förändrat då här byggts ett företagscentrum. Intilliggande busstorget har blivit en pampig terminal under namnet N. Kungsplan. Härifrån ledde den långa landbron över till Pantarholmen och det kvarter man nu omarbetat, anlades även det på 1800-talet. Då uppfördes också Ernbergska gården en köpmannagård som alltjämt finns kvar.

Mobiliseringen. 1:a världskriget är ett faktum! Landbrogatan mot Hoglands park. Här ses staketet av smide som omgav hela parken.

Landstormstrupperna som avmarscherar möter hästskjutsar som anländer med varor till Trossö denna allvarstygda dag 1914.

1908 försågs uthusen med skärmfasader åt busstorget och fick den basarbyggnadskaraktär vi är vana att se och där Nya Järnhandeln sedan många år återfinns.

Ernbergska gården har en kullerstensbelagd inre gård och representerar de köpmannagårdar Karlskrona förr hade gott om.

Om man står strax norr om halva nuvarande Hoglands park och blickar norrut, ser man endast bebyggd fast mark. Hade man stått på samma plats under 1700-talet, hade man framför sig haft den sumpmark man kallade Neptuni träsk. Bortom detta ungefär det område, som i dag utgör busstorget, och som först fylldes ut på 1800-talet, vilket en tavla visar, svallade havet obundet allt intill Pantarholmen.

Såg man åt vänster löpte härifrån stadens enda till- och utfartsväg rakt fram i Landbrogatans förlängning, genom den ståtliga trästadsportalen, kallad "corps de garde". Portalen vid ingången till Wämöparken är en avbildning av denna Karlskronas egen "triumfbåge".

Att bron lagts här berodde på att det var lättast då det fanns en holme mellan Pantarholmen och Trossö här, dit in- och utfartsleden bestod av en ranglig träbro. Låt oss stanna ett ögonblick vid den holmen, benämnd "Pottholmen", och från vars norra spets, ungefär där Strandgårdstomten möter brandstationens tomt i dag, fortsatte leden på en andra träbro till

”Britas berg”, där lokstallarna ligger och åter med en tredje bro till Pantarholmen. På Pottholmen hade under 1700-talet familjen Thörn sitt hemviste. Sören Thörn (1722–1786) var då skriven där med sin familj. Holmens tidigare ägare var en pottmakare vars änka ännu 1718 bodde kvar här och detta torde vara förklaringen till holmens namn. – Ungefär där strandgårdens sydligaste byggnad vätter mot järnvägsområdet och mot detta fanns Thörnska gården. Huset som fullständigt försvann då ”fattiggården” med kyrka och allt kom att uppföras i detta område bestod av en lång envåningslänga i trä med en öppen diversebutik och innanför liggande kontor. Tomten som ju var stor, upptog även mälta, krutbod virkesupplag samt diverse bodar och bryggor.

Peter Thörn sålde på 1840-talet fastigheterna till staden, som lät rasera dem. Thörn flyttade över sin verksamhet till Landbrogatan 13. Staden uppförde så småningom ”fattiggården” som Strandgården i folkmun kallades. Tegelbyggnaderna finns kvar i kommunal ägo medan den på området byggda träkyrkan av enklare slag revs på 1950-talet. Låt oss åter förflytta oss tillbaka in i Hoglands park efter denna utflykt till Pottholmen.

Parkförvaltningen har framfört vilda planer att fördärva vår oas, plocka bort Karl XIII statyn och anlägga isbana t ex. Man förfäras. Har parkchefen varit i Stockholm och hämtat ideer från kungsträdgården, eller vill man återgå till den ursprungliga nöjesfältskaraktären? När jag fick kännedom om dessa planer satte jag mig ned och sammanställde denna historiska skildring över parken med omgivningarna.

Vintrig bild från västra delen mot Landbrogatan, där förr Landbron fortsatte och utgjorde in- utfart åt Trossö.

Snälla styrande – räcker det inte att ”Eko” ropar ut sin förtvivlan och ensamhet på Mariebergstorget och att Bautastenen skymts i Wämös grönska, var skulle man förvisa Karl XIII!

Jag förstår tanken – som jag nämnde ovan, tycker även jag att det behövs muntrationer, men det finns annan mark.

Oskuldsparken ligger tom och kal och Stumholmen, får man råd att bygga som man tänkt sig där? Läget vore ju utmärkt centralt liksom Sparres stora kaserngård – måste den vara parkeringsplats? Lägg isbanan här och sommartid en damm, en oas att vandra på lunchen kring för boverkets personal. Låt det vi i alla fall kallar Karl XIII och som faktiskt är stadens vackraste staty, smycka den park som ännu är landets fagraste.

Vad är det man vill i Karlskrona? Stockholm kallas Nordens Venedig, Vänersborg och även Kristianstad Lilla Paris o s v. New-York, kanske fulast i världen, har blivit oerhört framförd under sin ”slogan” – The big Apple (det stora äpplet). ”Gud gjorde inga gröna små äpplen”... sjöng Monica Zetterlund i en populär 70-tals schlager, men kanske är det, det Karlskronas styrande från 50-talet och framåt gjort, när man utplånade den underbara trästaden, som Karlskrona var. De charmlösa fyrkantiga 4–5 våningshusen kan, om man ser skalenligt på det hela, verka som New-Yorks Manhattan-skykrapor. Manhattan där Hudson River och East River, de båda floderna, rinner ut i havet, Trossö där Lyckeby – och Nätrabyåarna förenas i Östersjön. Manhattan vars gröna lunga Central Park omges av räta gator precis som miniatyren Trossös räta gator strålar ut från Hoglands park. Central park bör man inte besöka om natten och Hoglands park vågar snart ingen gå i på dagtid för busliv... visst finns det likheter. Tänker man sätta Karl XIII som en frihetsgud på Stakholmen eller Smörasken. Karlskrona – Det lilla äpplet!

Förlåt att jag blir satirisk! Jag slåss för det Karlskrona jag älskar!

En kär tradition i Karlskrona och inte minst i Hoglands park, är Flottans musikkårs framträdanden, för generationer karlskronabor. Marinens musikkår-regionmusikkåren har idag en oviss framtid i Karlskrona. Att förlora den tradition denna musikkår innebär måste vara en prestigeförlust – ”att förlora sitt ansikte” för staden.

Det är min förhoppning att stadens fäder skall inse marinmusikkårens värde, kunnande och stolta tradition och förstå den kärlek med vilken, såväl karlskronabor som hemvändande karlskroniter i förskingringen, lyssnar till och återser dem.

Låt oss få behålla denna värdefulla länk, en av de sista, till gågna tider.

Alla har vi minnen av ”musiken i parken”. Här är ett av mina!

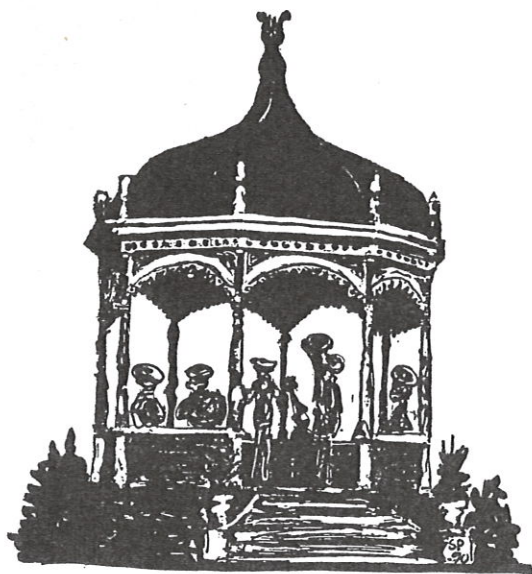
Dirigenten Åke Dohlin var oerhört populär i parken på somrarna med sina musikgissningstävlingar. 1973 flyttade jag åter till Karlskrona efter en tolvårig bortavaro och deltog i dessa tävlingar. Jag hade också glädjen att få övertaga Åke Dohlins våning vid Kungsgatan, som jag bebodde några år, då han skulle lämna staden.

Dagen jag besåg lägenheten sammanföll med Åkes avskedskonsert och tävlingsfinalen i Hoglands park, där jag erhöll pris.

Då Dohlin såg mig komma upp på estraden för att emottaga detta, utbrast han högt: "Men det är ju han som skall ha min lägenhet".

Det blev stort skratt i publiken och även tidningarna noterade lustigheten. Minnena är många! Såväl jag personligen som styrelsen har ombetts göra medlemmarna uppmärksamma på musikkårens svåra belägenhet.

Det må finnas härliga skolmusikkårer och ABF musikkår att tillgå men, för Kaulskroniten är det bara en musikkår som gäller – Flottans musikkår. Det torde väl omslagsbilden borga för!

Flottans musikkår konserterar i paviljongen. Tuschteckning av artikelförfattaren som värnar om regionmusikkårens fortsatta existens.

Taube afton

Evert Taube 100 år

Medverkande

Flottans Musikkår, modell ä, dir. Åke Dohlin
Sandgrenska Manskören, dir. Ulf Sigurdson
Odenstens Gossorkester, dir. Gunnar "Loket" Ohlsson
Gunnar "Loket" Ohlssons kvartett, med solister
Eva Lidberg och **Gunnar Lidberg**

Lördagen den 29/9 kl:18.00 i Konserthuset

Biljetter säljes på informationscentralen